

בירושלמי לא נמצא, והמושג "דרוש וקבל שכר" לא הובא בירושלמי כלל (מילים אלו נמצאות בירושלמי רק בנזיר פ"ז ה"ב [לה.], וגם שם אינן במשמעות של הלכה שאינה למעשה, אלא במשמעות של אסמכתא).

פרק ח – למד מן הלמד

הירושלמי ממעט ללמוד מן הלמד (דהיינו מדין שאינו מפורש אלא הוא עצמו נלמד ממקום אחר). ובבבלי כן עושה זאת.

הערות:

- (א) ישנם לימודים מסוימים בקודשים שגם לבבלי אין למדים מהלמד (זבחים מט:ג:).
- (ב) בכמה מקומות הירושלמי תולה זאת במחלוקת תנאים, שלרבי ישמעאל לא לומדים מן הלמד אפילו בחולין, ורק לרבי עקיבא לומדים מן הלמד, כדלקמן.
- (ג) בחלק מסוגיות הירושלמי נחלקו המפרשים האם כוונת הירושלמי שלרבי ישמעאל לא לומדים מן הלמד בחולין, או שהירושלמי לא דן בזה באותה סוגיא, כדלקמן.
- העיר על חילוק זה חומת ירושלים** (שער ז ד"ה וגם).

דוגמאות לחילוק זה

א. המקור לאלפיים אמה

בירושלמי (עירובין פ"ד ה"א [כו:]) ומניין לד' אמות? שבו איש תחתיו. ומניין לאלפיים אמה? אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. או חלף (אולי נחליף – מ"שבר" נדרוש אלפיים ומ"אל יצא" נדרוש ד' אמות)? אמר רבי אליעזר ותנינן אסא בן עקיבה אומר: מקום מקום, נאמר כאן מקום ונאמר להלן ושמתי לך מקום, מה מקום שנאמר להלן אלפיים אמה אף מקום שנאמר כאן אלפים אמה.

בבבלי (עירובין נא.) הלימוד הוא: מקום ממקום, ומקום מניסה, וניסה מניסה, וניסה מגבול, וגבול מגבול, וגבול מחוץ, וחוץ מחוץ.

ב. מקורות שבודקים לאור הנר

בירושלמי (פסחים פ"א ה"א [א:]) אף על פי שאין ראיה לדבר זיכר לדבר: והיה ביום ההוא אחפש את ירושלים בנרות, ואית דבעי אימר נישמענה מן הדא: נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן.

בבבלי (פסחים ז:) המקור הוא: למדנו מציאה ממצאה, ומציאה מחיפוש, וחיפוש מחיפוש, וחיפוש מנרות, ונרות מנר.

ג. המקור למלקות בבן סורר

בירושלמי (כתובות פ"ג ה"א [טז:]) ויסרו אותו (בבן סורר ומורה) – מכות.

בבבלי (סנהדרין עא; כתובות מו.) הוסיף שהמקור לזה הוא: למדנו ויסרו מווסרו, ויסרו מבן, ובן מבן, והיה אם בן הכות הרשע.

ד. גניזת צנצנת המן, שמן המשחה ומקלו של אהרן

בבבלי (יומא נב; הוריות יב, כריתות ה:) והתניא: משגגנו ארון נגנזה עמו צנצנת המן, וצלוחית שמן המשחה, ומקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה, וארגו ששגרו פלשתים דורון לאלקי ישראל וכו'. עמד (יאשיהו) וגנזו, שנאמר ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דויד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלקיכם ואת עמו ישראל. ואמר רבי אלעזר: אתיא שמה שמה (מהארון לצנצנת המן), ואתיא דורות דורות (מצנצנת המן לצלוחית שמן המשחה), ואתיא משמרת משמרת (מצנצנת המן למקלו של אהרן).

בירושלמי (שקלים פ"ו ה"א [טז], סוטה פ"ח ה"ג [לה]) הובאה הבריייתא שנגנזו עימו, אך הביא רק את המקור לכך שהארון נגנז (כמו בבבלי), ולא הביא מה המקור שנגנזו עמו צנצנת המן, צלוחית שמן המשחה ומקלו של אהרן.

ה. דבר הלמד בק"ו לא מלמד בק"ו

בירושלמי (סוטה פ"ה ה"ב [כד]) למדנו לראשון ולשני מן הכתוב, ולשלישי מן הדין (קל וחומר), ולרביעי מקל וחומר (משלישי). דנין לו דין מן הדין (והרי אין לומדים למד מן הלמד בקדשים)? שיהא הכל משועבד להלכה, שיהא השלישי פוסל בתרומה והרביעי בקודש (היא הלכה למשה מסיני. כך פירש קרבן העדה. אך הפני משה פירש הכל בניחותא, שלומדים דין מן הדין, והלכה" פירושה קל וחומר).

בבבלי (זבחים מט:) מסיק שדבר הנלמד בק"ו חוזר ומלמד בק"ו.

ו. דבר הנלמד בג"ש, האם חוזר ומלמד בק"ו

בירושלמי (יבמות פ"ח ה"א [מג:]) קדשים מהו שיהו אסורים בערל? ללמד מן הפסח אין את יכול שאין בו שבירת העצם, ולא מן התרומה שהוא למד מן הלמד (שתרומה עצמה נלמדת בגזירה שווה מפסח שערל אסור בו, ואין למדין מן הלמד בקדשים).

בבבלי (יבמות ע.) לא נמצא. והקשה מראה הפנים שהרי דבר הלמד בגזירה שווה חוזר ומלמד בק"ו (זבחים נ:), וא"כ נלמד מתרומה בק"ו לקדשים, ותירץ ששמה הירושלמי סובר שדבר הלמד בגזירה שווה לא חוזר ומלמד בק"ו.

ז. מחלוקת בלמד מן הלמד בעבד עברי

בירושלמי (קידושין פ"א ה"ב [ה:]) בשטר מנלן (שעבד עברי נקנה בו)? עברייא למידה מבית חורין, ועברי למד מעברייא. נמצא למד מלמד, עד כדון כרבי עקיבה דאית ליה למד מן הלמד, כרבי ישמעאל דלית ליה למד מן הלמד (מנלן)?

בבבלי (זבחים מט:) דן בכך שבחלק מהילפותות לא לומדים מן הלמד בקדשים, אך בחולין פשוט שלומדים מן הלמד (וכן בשבועות י.). שיירי קרבן (כאן ד"ה ה"ג) נשאר בצ"ע כיצד הירושלמי כותב שלא לומדים מהלמד בחולין. היפה עיניים (זבחים שם ד"ה אר"י) דן בזה, והביא ספרי (חוקת קנז) שלא לומדים מהלמד בטומאה, וכתב שאולי הוא סובר כירושלמי.

ח. מחלוקת בלמד מן הלמד בבת בתו

בבבלי (כריתות ה., ובדומה לזה בחגיגה יא., סנהדרין נא., עה., עו., פז:) דאמר רבא, אמר לי רבי יצחק בר אבדימי: אתיא הנה הנה לאיסורא (מה באשתו אסר את בתה כבת בתה, אף בו אסר על בתו כעל בת בתו), אתא זימה זימה לשריפה (מה באשה ואמה נענש בשריפה, אף בבת אשתו נענש בשריפה).

בירושלמי (יבמות פ"א ה"א [סא:]) עד כדון לאזהרה, לעונש מניין? אמר רבי שמואל בר רב יצחק: הנה מהנה, זמה מזמה. עד כדון כרבי עקיבה (שלומד מן הלמד), כרבי ישמעאל? תני רבי ישמעאל: הנה מאתה (לומד שריפה בבת בתו מאשה ואמה בגזירה שווה אחרת).

ט. מחלוקת בלמד מן הלמד באשת אחיו

בירושלמי (שבת פ"ז ה"ב [מו.], סנהדרין פ"ז ה"ה [לב:]) נאמר כאן (בעריות) דודתו, ונאמר להלן (בגאולת קרובים) או דודו או בן דודו יגאלנו, מה דודו שנאמר להלן באחי אביו מאביו הכתוב מדבר, אף דודתו שנאמר להלן באחות אביו מאביו הכתוב מדבר. אף את אשת אחיו למידה מדודתו, מה דודתו שנאמר להלן באחות אביו מאביו הכתוב מדבר (כמו שלמדנו בגזירה שווה), אף אשת אחיו שנאמר כאן באשת אחיו מאביו הכתוב מדבר. עד כדון כרבי עקיבה, כרבי ישמעאל? וכו' (יפה עיניים שבועות י. פירש שכוונת הירושלמי כאן שרבי ישמעאל לא יכול ללמוד דודתו בעריות מדודו בגאולת קרובים ואח"כ ללמוד אשת אחיו מדודתו בעריות, משום שהוא סובר שלא לומדים מהלמד אפילו בחולין. אך פני משה וקרובן העדה לא פירשו כאן שהוא משום למד מהלמד).

בבבלי (זבחים מט:) דן בכך שבחלק מהילפותות לא לומדים מן הלמד בקודשים, אך בחולין פשוט שלומדים מן הלמד (וכן בשבועות י.).

י. מחלוקת בלמד מן הלמד בבא על בהמה

בירושלמי (סנהדרין פ"ז ה"ז [לה:]) אזהרה לבא על הבהמה מניין? ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה. כרת מניין? כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו וגו'. עונש מניין? ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת. את יליף (הוספת קרבן העדה:) [הריגה מהריגה, סקילה מסקילה] דמיהם במ מדמיהם במ. עד כדון כר"ע, כרבי ישמעאל? וכו'. (קרבן העדה: שסובר שלא לומדים מן הלמד. אך הפני משה לא פירש שהוא משום למד מהלמד).

בבבלי (סנהדרין נד:) לומד זאת בגזירה שווה תהרגו תהרגנו, ולא דן בלמד מן הלמד. לגבי למד מן הלמד, בבבלי (זבחים מט:) דן בכך שבחלק מהילפותות לא לומדים מן הלמד בקודשים, אך בחולין פשוט שלומדים מן הלמד (וכן בשבועות י.).

יא. מחלוקת בלמד מן הלמד באחד ממאתיים בערלה

בירושלמי (ערלה פ"ב ה"א [י:]) עד כדון כלאי הכרם, ערלה מניין (שעולה באחד ממאתיים)? מה זו איסור הנייה אף זו איסור הנייה, מה זו עולה אף זו עולה. עד כדון כר' עקיבה, כר' ישמעאל? וכו' (רידב"ז: שרבי ישמעאל לא לומד מן הלמד. אך הפני משה לא פירש שהוא משום למד מן הלמד).

בבבלי (זבחים מט:) דן בכך שבחלק מהילפותות לא לומדים מן הלמד בקודשים, אך בחולין פשוט שלומדים מן הלמד (וכן בשבועות י.).

יב. מחלוקת בלמד מן הלמד בחיוב שואל בשבועיה
בירושלמי (שבועות פ"ח ה"א [מ:]): שבויה מניין (ששואל חייב)? נאמר כאן ונשבר או מת ונאמר להלן ומת או נשבר, מה להלן שבויה עמהן אף כאן שבויה עמהן. עד כדון כרבי עקיבה, כרבי ישמעאל? וכו' (רידב"ז: שרבי ישמעאל לא לומד מן הלמד. אך הפני משה לא פירש שהוא משום למד מן הלמד).
בבבלי (זבחים מט:) דן בכך שבחלק מהילפותות לא לומדים מן הלמד בקודשים, אך בחולין פשוט שלומדים מן הלמד (וכן בשבועות י.).

פרק ט – התחלת וסיום הפסוק

כאשר יש חילוק בלשון הפסוק בין הרישא לסיפא, הבבלי מקשה על כך, והירושלמי לא.

נושא קרוב: פרק כא – שינוי לשון במשנה.

דוגמאות לחילוק זה

א. שולחן ומזבח
בבבלי (ברכות נה., חגיגה כז., מנחות צז.) וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה', פתח במזבח וסיים בשולחן! רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו: כל זמן שבית המקדש קיים – מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו – שולחנו של אדם מכפר עליו.
בירושלמי לא נמצא.

ב. שאור וחמץ
בבבלי (ביצה ז:) פתח הכתוב בשאור (שאור לא ימצא בבתיכם) וסיים בחמץ (כי כל אוכל מחמצת), לומר לך זהו שאור זהו חמץ.
בירושלמי לא נמצא.

ג. נגיפה ונגיחה
בבבלי (בבא קמא ב:) האי נגיפה – נגיחה היא, דתניא: פתח בנגיפה וסיים בנגיחה, לומר לך זו היא נגיפה זו היא נגיחה.
בירושלמי לא נמצא.

ד. אישו משום חיציו
בבבלי (בבא קמא כב., בבא קמא ס:) אמר רבא: קרא ומתניתא מסייע ליה לרבי יוחנן. קרא, דכתיב כי תצא אש, תצא מעצמה, ישלם המבעיר את הבערה, ש"מ אשו משום חיציו. מתניתא, דתניא: פתח הכתוב בנזקי ממונו וסיים בנזקי גופו, לומר לך: אשו משום חיציו.

בירושלמי (בבא קמא פ"ב ה"ה [י.]) גם כן הביא את מחלוקתם האם אישו משום חיציו או ממונו, אך לא הביא את ראייה זו מהפסוק.